

Mario GRĂMADĂ (Canada)

FAMILIA GRĂMADĂ

M-am născut la Montreal, Canada, în 1956, din Cecile Vien și John Grămadă. Bunicul meu, Alexandru Grămadă, a venit la Montreal în 1913 din Zaharești, un sătuc din sud-vestul Sucevei, din partea românească a Bucovinei, spre a se întâlni cu fratele său Dumitru, care sosise acolo cu un an înainte.

Experiența mea ca scriitor este minimă, doar câteva articole pe ici, pe colo, despre familia mea și în special despre Ion Grămadă, fratele bunicului meu, care a murit ca un erou în 1917, luptând pentru reunificarea României. Așa că voi încerca să spun cu propriile mele cuvinte povestea lui Ion Gămadă și povestea mea, cel care am crescut într-un mediu românesc din Montrealul anilor 1960-1970.

Îmi cer scuze pentru orice greșeli de natură literară sau date cronologice greșite ale unor evenimente și vreau să afirm cu claritate că acestea sunt scrise din memorie și condimentate cu anecdote spuse de românii în vîrstă din Montreal. Orice răspuns, comentariu sau corecție sunt binevenite, la fel și povestirile proprii.

Sper ca viitoarele articole să vă fie pe plac. **Mario Grămadă**, Montreal
mario@impactonline.biz

Sfîrșitul sec. XVII și începutul sec. XVIII au adus numeroase schimbări în politica Europei Centrale și de Est.

Polonia era divizată între Rusia și Nistru de cuceririle succesive din timpul lui Petru cel Mare (1696-1725), ajungînd astfel vecină la est cu Moldova. Ambițiosul vis al țarilor de a domina Constantinopolul și Strîmtoarea Bosfor a plasat Principatele Române în calea expansionismului rusesc.

Imperiul Otoman, în încercarea de a-și menține poziția, a introdus în Moldova (1711) și Valahia (1716) „regimul fanariot” (pînă în 1821), prin care Sublima Poartă a numit în cele două Principate domnitori de origine greacă din cartierul Fanar din Istanbul și considerați ca fiind credincioși turcilor. A fost o perioadă în care s-au accentuat exploatarea economică și controlul politic al otomanilor, precum și extinderea corupției.

Aflîndu-se la granița cu trei mari imperii și fiind dorite de fiecare dintre ele, Valahia și Moldova au devenit, în decursul a 150 de ani, nu numai niște teritorii disputate, ci și un cîmp de luptă pentru armatele celor trei imperii implicate.

Austria și Rusia au dus multe bătălii împotriva Imperiului Otoman (1710-1711, 1716-1718, 1735-1739, 1768-1774, 1787-1792, 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856), bătălii care au fost duse pe pămînt românesc, întotdeauna fiind însoțite de ocupația militară străină, menținută mult timp după încetarea conflictului. Astfel, pămîntul românesc a suferit nu numai devastări

și pierderi irecuperabile, dar și dislocări ale populației și amputări teritoriale dureroase. Austria a anexat temporar Oltenia (1718-1793) și nordul Moldovei, teritoriu numit Bucovina (1775-1918).

Familia Grămadă, una dintre cele mai cunoscute familii din Bucovina, cu descendenți în Cîmpulung Moldovenesc, Zaharești și Suceava, își are rădăcinile în Transilvania, în regiunea Maramureș, din nordul României.

În anul 1727, românii din șapte sate din zona transilvăneană Vîrful, s-au hotărît să treacă munții spre Moldova prin Pasul Prislop, ducîndu-și cu ei, într-o singură noapte, toată averea, ce consta din cherestea, vite și oi. Au fost aleși șapte conducători, numiți „vornici” (mari conducători), cîte unul din fiecare sat. Unul dintre acești vornici a fost

Irodion Grămadă.

Sătenii – familiile Grămadă, Băițan, Fărtăiș și Oprea, ca să numim doar câteva – erau foarte bogați, întrucît aveau multe hectare de pădure, cherestea, turme mari de animale. Ei foloseau aceste bunuri pentru a face comerț cu alimente, blănuri și cu orice aveau nevoie. Nu le lipsea nimic.

Autoritățile ungare nu doreau să abandoneze acel bogat teritoriu și au căutat ca prin fel de fel de persecuții religioase și administrative să îi exaspereze pe săteni și să îi determine să își părăsească pămînturile.

Ajunși în Moldova, membrii familiei Grămadă au căpătat dregătorii înalte, în special datorită bogăției provenite din cherestea și produsele animale, aduse din Transilvania.

O anume Georgeta Grămadă, stabilită în Cîmpulung

Moldovenesc, avea oficial 60 de iugăre (30 hectare) de pământ, 72 stînjeni (1400 m²) de pădure și 3 iugăre de teren sub muntele Rarău. În anul 1850, în Cîmpulung Moldovenesc sînt înregistrați ca „vornici” (mari conducători) un anume Gherasim Grămadă și un anume Ion Grămadă.

Satul Zaharești, situat la sud-vest de orașul Suceava, este punctul cel mai estic în care s-au așezat membrii familiilor Grămadă, Băițan, Fărtăiș și Obreja din cele șapte sate ale Transilvaniei.

Românii din Canada

Începuturi

În ultima parte a anilor 1800, expansiunea britanică spre nordul Americii era cunoscută sub denumirea de Rupert's Land – zonă populată de metiși și băștinași. În 1870, primul ministru John A. Macdonald a negociat transferarea acestui teritoriu către Canada. În 1896, Liberalii Federali au ajuns la putere cu promisiunea de a popula vestul. Guvernul a considerat această bogată zonă agricolă ca fiind un potențial grînar al națiunii.

Onorabilul Clifford Sifton, ministru de interne, a vizitat Ținutul Bucovinei, aflat sub dominația Imperiului Austro-Ungar, și i-a încurajat pe bucovineni să emigreze în Canada. Pionierii români au acceptat și au fost copleșiți cu promisiuni de a primi pământ. Și astfel au ajuns în Canada.

Ceea ce îi deosebește pe românii plecați spre Canada la începutul emigrărilor – și care mai tîrziu își vor pune amprenta particularității lor asupra locurilor – de românii plecați spre teritoriul Statuii Libertății, în particular spre mari centre industriale ca Chicago, Detroit sau New York, este aceea că românii din Canada s-au îndreptat spre teritorii nelocuite, care cu timpul vor deveni puternice centre agricole (Saskatchewan, Alberta, Manitoba).

Primii români identificați și înregistrați care au sosit în Canada s-au așezat în Saskatchewan între anii 1896-1900. Ei s-au așezat într-o zonă din ținutul Alberta, pe care au numit-o Boian, după orașul lor natal din Bucovina. Acei primi emigranți din Boian (Bucovina) în Alberta au venit la începutul anului 1898.

Teritoriul Boian era bogat în iarbă, lacuri, rîuri și păduri. Toate acestea erau ideale pentru case, recolte și creșterea animalelor. Noul pământ era similar cu cel avut în țara natală. În primăvara lui 1899, alte două grupuri de emigranți români și-au făcut bagajele pentru Canada și pentru lumea nouă. Această perioadă marchează sosirea românilor în Quebec și în Montreal, unde, în 1908, se găseau 80 de români.

Dumitru Grămadă a fost unul dintre acești emigranți. El a sosit în Canada în 1907 din România, prin Viena și portul Antwerp, de unde a traversat oceanul spre Canada. Fratele său Alexandru l-a urmat în 1913, pe cînd avea 16 ani. Ei erau frații mai mici ai eroului Ion

Grămadă din Zaharești, din partea românească a Bucovinei. Ei și-au părăsit satul din cauză că nu aveau pământ, pentru a nu fi înrolați în armata austriacă și pentru a-și ajuta familiile din România.

Dumitru s-a întors în România în 1920 împreună cu soția și cu copiii născuți în Canada (Ion, Paraschiva, Profira și Dragoș).

Emigranții români sînt, în majoritate, creștini ortodocși, dar există și un număr mic de greco-ortodocși, bapțiști și penticostali și, la fel ca și românii din SUA, au construit biserici și parohii și au fondat asociații, școli și ziare. Trebuie să arătăm faptul că, în ciuda numărului mic al românilor din Canada, prima biserică ortodoxă română, Sf. Nicolae, a fost construită la Regina, Saskatchewan, în 1902.

Trebuie de menționat și că primii emigranți din România erau evrei, cu nume ca Steinberg și Pascal. În special aceste două familii vor repurta în Canada un succes deosebit în afaceri, cu lanțuri de magazine alimentare și de obiecte de uz casnic.

Încă de la început, biserica a avut un rol deosebit de important, nu numai din punctul de vedere al vieții religioase, ci și al celui de centru social pentru membrii săi. Primele biserici erau modeste și reflectau condiția socială a enoriașilor și a preoților, care erau călugări bucovineni și ucraineni.

La fel ca în Boian, și alte biserici românești au devenit catalizatori pentru viața socială și spirituală a comunităților din Saskatchewan, Ontario and Quebec.

Cea mai mare biserică românească din partea de est a Canadei, *Buna Vestire*, a fost construită în 1918 în Montreal, Quebec și acesta este locul în care începe povestea familiei Alexandru Grămadă din Canada.

Traducere de **Elena ANTOHI**